

Son 25 yıldır Türk sanayiinde değişen nedir?

1980 yılında Türkiye'de kişi başına gelir 1,500 dolar civarındaydı. 2000'li yılların başında 3,000 dolara gelmiştik. 2007'de 10 bin dolar sınırına vardık. O günden beri de aynı yerde patinaj yapıp duruyoruz. 1980'den bugüne büyük resme baktığımızda ne görüyoruz? 1980'lerin başında hala uyuşuk bir tarım ülkesi olan Türkiye'nin, orta teknoloji bir sanayi ülkesine dönüştüğünü görüyoruz. İhracat rakamları bu dönüşümü gösteriyor. Ama hakikatin birden çok yüzü var. Aynı dönüşüm sürecine bir başka açıdan da bakmak mümkün. Gelin bugün İstanbul Sanayi Odası (İSO)'nun Birinci 500 Büyük Sanayi Kuruluşu listesinden hakikatin öteki yüzüne bir bakıp, size üç adet sonuç çıkaralım. Son 25 yılda Türk sanayiinde değişen ve değişmeyen nedir? Hazırsanız başlayalım.

İlk tablo, 1993, 2002, 2007 ve 2016'da İSO Birinci 500 listesinin ilk 10'unu gösteriyor. Büyük harfle ve altı çizili şirket isimleri kamu mülkiyetindeki şirketler, normal yazılı olanlar ise özel şirketler. 1993 yılında Türkiye'nin en büyük 10 sanayi kuruluşundan 7 tanesi kamu işletmesiydi. 2002 yılına geldiğimizde özel şirket sayısı çığır açarak 3'ten 5'e çıkmış. 1993'teki Tofaş, Arçelik ve Oyak-Renault'ya eklene eklene Vestel ve Aygaz eklenmiş. Türkiye, o dönemler hep özelleştirme tartışmıştı. Ne olmuş? İlk 10'daki kamu şirketi sayısı ine ine 7'den 5'e inmiş. İlk 10'daki kamu işletmelerinin sayısı 2007'de 1'ye inmiş. Elektrik Üretim A.Ş. 2016 listesindeki tek kamu işletmesi olarak kalmış. 1993'ten 2007'ye artık ilk 10'nun 9'u özel şirket olmuş ve hep öyle kalmış.

Son 25 yılda Türk sanayiinde ne değişmiş? İSO Birinci 500 ilk 10'da özel şirketlerin egemenliği kesinleşmiş. Peki, son 25 yılda İSO Birinci 500'de ne değişmemiş? Ben baktığımda, hep aynı şirketleri ve hep aynı malları ve hep aynı teknoloji düzeyini görüyorum doğrusu. Bunu iki manada kullanıyorum. Bir yandan, şirketleri özelleştirmişiz ama Türkiye devlet işletmeciliğinin yarattığı devleri aşacak bir sıçramayı sanki daha tam gerçekleştirememişiz. Tüpraş aynı Tüpraş, Erdemir orada, İsdemir orada. Ne bileyim? Kamu işletmeciliği Türkiye'yi nereye getirmişse, esas olarak orada kalmış sanki. Benim hep aynı firmalar, hep aynı mallar dediğim biraz da o. İkinci manası ise şu: 1993 yılında özel firma olarak ne varsa, bundan 25 yıl sonra Türk sanayi adına esas olarak yine ortada onlar var. Tofaş, Oyak-Renault, Arçelik, Ford, Vestel, Toyota. Böyle bakınca Türkiye 1950'lerde kurulmuş bir kaç holdingin ötesine gidememiş ve Türk sanayi hala yenilenememiş gibi duruyor. Her iki manada da vaziyet çok da iyi durmuyor sanki. Belki ben abartıyorum. Bir de siz bakın.

Bu ilk tespit, gelelim İSO Birinci 500 listesine bakınca görünen ikinci hususa. 1996'dan 2016'ya sanayinin Anadolu'ya yayıldığını zaten biliyoruz. Birinci 500 büyük sanayi kuruluşu listesinde yer alan İstanbul, İzmir firmalarının sayısı azalırken, ikincil şehirler hızla sanayileşiyor. Özellikle Türkiye'de otoyollar etrafında hızlı bir sanayileşme gözlemleniyor. Bunun istisnası iki yer var: Konya ve Kayseri. Grafikte

Güven Sak

Yeni yapılan Osmangazi Köprüsü'ne körfez geçişi otoyolu da var. Burada önmüzdeki dönemde hızlı bir sanayileşme beklenebilir doğrusu.

Ama listeye biraz daha dikkatli bakınca, Anadolu'nun sanayileşmesi sürecini iki aşamaya ayırabilmek sanki mümkün gibi duruyor. Ortada sanki bir başka örneği var. Bir nevi örneği içinde örneği. Grafik 1a ve 1b, İSO Birinci 500 listesinde 3'ten fazla firma ile temsil edilen illerde 1996-2006 dönemi ile 2007-2016 döneminde kaç firmanın o illen büyük sanayi kuruluşları listesine eklendiğini ya da o listeden çıktığını listeye eklediğini gösteriyor. 1996-2006 döneminde İstanbul'dan 16 ve İzmir'den 15 ile Adana'dan 6 firma büyük sanayi kuruluşları listesinden düşmüş. 2007-2016 döneminde ise yarı İstanbul'dan 40 ve İzmir'den 8 firma listeden çıkmış. Adana ise listedeki firma sayısını 6 artırmış. Nedir? İlk dönemde İstanbul'un kaybı daha sınırlı iken, ikinci dönemde artmış.

Peki, iki dönem karşılaştırdığımızda kazançlı çıkan iller için bir desen var mı? Bana var gibi geliyor doğrusu. 1996-2006 döneminin kazançlı illeri daha Batı'da iken, 2007-2016'da iş tamamen değişiyor. 1996-2006 arasında kazanan iller Bursa, Balıkesir, Manisa, Denizli, Eskişehir ve Hatay iken, 2007-2016 döneminde ağırlık Gaziantep, Kahramanmaraş, Karaman, Adana ve Mersin'e kayıyor.

Ben doğrusu bunu bilinçli bir tercih gibi görmüyorum. Sistemin merkezindeki kriz, Batı ile yoğun ticaret yapan illerimizdeki sanayiye sanki daha bir olumsuz etkiliyor. Buna karşılık Suriye krizine ve göçmen akımına rağmen, Ortadoğu ile daha yoğun ticaret yapan bölgelerde bir canlanma gözlemleniyor sanki. Ben bu etkinin sonucunu bilirsin son referandumda gördüğümüz kanaatindeyim.

Üçüncü olarak ise, İSO Birinci 500 Büyük Sanayi Kuruluşu listesindeki firmaların teknolojik düzeyine bakarsak ne görüyoruz? İhracat verilerine baktığımızda ne görüyorsak onu görüyoruz. 1997'den 2016'ya yüksek teknoloji çalıştıran büyük firma sayısı en büyük 500 içinde 10 bile etmiyor. Tamam 2016'da 19 firmanın, bilgilerinin paylaşılmasını istemediğinden hangi teknoloji düzeyinde faaliyet gösterdiği bilinmese de ortada bir problem olduğu da görülüyor. Türkiye, yüksek teknoloji üretim ve ihracat için her ne yapıyorsa yanlış yapıyor. Şirket sayısı artmıyor. Sanayi Anadolu'ya yayılıyor ama bir yüksek teknolojiye doğru sıçrama yapamıyor.

Bu durumda, son 25 yılda Türk sanayiinde ne değişiyor? Birincisi, Türk sanayiinde özel sektörün ağırlığı belirgin bir biçimde artıyor. İkincisi, sanayi büyük şehirlerin dışına çıkıyor. Sanayi Anadolu'ya

açılıyor. Üçüncüsü, orta ve yüksek teknoloji firmalar da Anadolu'da yaygınlaşıyor.

Son 25 yılda Türk sanayiinde ne değişiyor? Üç aşağı beş yukarı Türk sanayi dediğimizde hep aynı firmalardan ve aynı mallardan bahsediyoruz. Amerikan sanayiinde yeni sanayi devrimi ile gözlemlene dinamik yapı bizim buralarda görülmüyor. Nedir? Türkiye yeni sanayi devriminin de dışındadır. İlginç olan durum şu, siyaset değişse bile sanayinin devleri neredeyse hep aynı kalıyor. İkincisi, sanayinin Anadolu'da yaygınlaşmasında, Türk devletinin aldığı kararlar değil, piyasa şartları daha etkili oluyor gibi duruyor. Avrupa'da kriz varsa, Avrupa ile iş yapan bölümü Türkiye'nin bundan olumsuz etkileniyor. Gelişme başka yerlerde oluyor. Üçüncüsü, son 25 yılda Türk sanayiinde teknolojik altyapısı pek fazla değişmeden kalıyor.

Son 25 yılda teknolojik değişim adına Türkiye'nin sergilediği tek olumlu adım otomotiv firmalarının Türkiye'ye gelmesinden kaynaklanıyor. İSO Birinci 500 büyük sanayi kuruluşu, ilk 10 listesinde, otomobil firmalarının sayısı 1993 yılında 2 iken, 2016 yılında 5'e çıkıyor. İlk 20'ye doğru inerseniz otomobil firması sayısı daha da artıyor. Markalar da çeşitleniyor. Avrupa ve Amerikan markalarını yanına Kore ve Japon modelleri de ekleniyor. Hepsi de Avrupa Birliği pazarına mal satmak için otomotiv alanında buraya gelmiş gibi duruyorlar. Geldik-

leri yerden ve örneğin Çin'den hep aynı amaçla buraya kadar gelmiş bir çok firma var bugün Türkiye'de. Bu ne demek? Türkiye, Almanya krizinde bu manası duygusal tavrına devam ederse, bu yıl için bile büyüme süreci üzerindeki hasar beklediğinizden daha fazla olur. Avrupa Birliği'nin Türkiye ekonomisi için önemi, Rusya'nın Türkiye ekonomisi için önemi ile kıyaslanamaz bile. Çok önemlidir.

Türkiye, son 25 yılda sanayisinin teknolojik altyapısını yenilemede başarısız olmuştur. Her ne yaptığınız, yanlış yapmıştır. Kamu şirketleri eliyle savunma sanayiinden denenene kadar yöntemden bir büyük teknolojik yenilenme süreci çıkarmıştır. Elimizde kalan yalnızca rekabet gücü olmayan, bir kaç kötü kamu şirkettir. Not edeyim aklınızda kalsın.

Ne yapamak gerekir? Yanlışta ısrar etmeyin. Denenip zaten başarısız olmuştur, yeniden denemeyin. Dünyanın başarısızlıklarından öğrenin. Türk sanayinin teknolojik yenilenmesi adına her yolu denediğiniz halde başarı bir türlü geliyorsa, mutlaka denemediğiniz bir yol vardır. İşte o fırsat kapısını arayın. Ben idareminizin o pırl pırl parlayan fırsat kapısını hala göremediğinizi kanaatindeyim doğrusu. İdareminiz bugün bütün anahtar kelimeleri kullanıyor: Yabancı yatırım, lokalizasyon, biyoteknoloji, nanoteknoloji, Bilgi ve iletişim teknolojileri, yeni sanayi devrimi. Ama alanda somut olarak ne yapması gerektiğini hala bilmiyor.

ISO 500 listesine üç ve daha fazla firması giren illerin listede yer alan firma sayısı değişimi (1996-2006)

ISO 500 listesine üç ve daha fazla firması giren illerin listede yer alan firma sayısı değişimi (2006-2016)

ISO Birinci 500'de ilk 10 sanayi şirketi

	1993	2002	2007	2016
1	TÜPRAŞ	TÜPRAŞ	TÜPRAŞ	TÜPRAŞ
2	TEKEL	EÜAŞ	Ford	Ford
3	TEKEL	Arçelik	EÜAŞ	TOFAŞ
4	TOFAŞ	Vestel	Toyota	Oyak Renault
5	Arçelik	TOFAŞ	Oyak Renault	Arçelik
6	Oyak Renault	Erdemir	Arçelik	Toyota
7	TŞF	Oyak Renault	Erdemir	EÜAŞ
8	Erdemir	TŞF	Vestel	Hyundai
9	PETKİM	TEKEL	TOFAŞ	İçdaş Çelik
10	MKE	Aygaz	Aygaz	İsdemir

* TEK: Türkiye Elektrik Kurumu, TŞF: Türkiye Şeker Fabrikaları, EÜAŞ: Elektrik Üretim AŞ

Kaynak: İSO

32 YILLIK KDV yasası değişiyor

■ Maliye Bakanı Naci Ağbal, KDV reformu için tarihi 1 Ocak 2018 olarak verdi. 80 milyon tüketiciyi ilgilendiren değişiklik için çalışma yürüttüklerini belirten Ağbal, bir yandan iş dünyasından öneriler aldıklarını, bir yandan “İngiltere örneği”ni incelemek için ekip gönderdiklerini anlattı. **İBRAHİMACAR 04**

32 yıllık KDV yasası değişiyor

Maliye Bakanı Naci Ağbal, KDV reformu için tarih verdi. 80 milyon tüketiciyi ilgilendiren konuyla ilgili çok kapsamlı bir çalışma yürütüklerini belirten Ağbal, bir yandan iş dünyasının önerilerini aldıklarını bir yandan da İngiltere örneğini yerinde incelemek için ekip gönderdiklerini anlattı. Ağbal, "1 Ocak 2018'i bir milat kabul edip kronometreyi sıfırdan açabilecek bir sistem yapabilirsek güzel olur" dedi.

Maliye Bakanı Naci Ağbal, üzerinde çalıştıkları Katma Değer Vergisi (KDV) reformunun detaylarını anlattı. İstanbul'daki sohbet toplantısında sorularımıza cevaplandıran Ağbal, iş dünyası ve ilgili kurumların görüşüne açtıkları düzenleme için yurt dışında da çalışma yaptıklarını belirtti. 16 Nisan referandumu sürecinde Anadolu'yu dolaştığında en çok KDV ile ilgili şikayetler dinlediği bilgisini paylaşan Ağbal, bu tespitinden yola çıkarak çalışma yapılmasına karar verdiğini dile getirdi. Ağbal, "Herkes; oranları düşür, öldük bittik. Baktım bu konu farklı bir noktada. Tek tek talepleri yerine getirmek işi çözmiyoruz. Kanunu baştan sona ele alan ve sistemi yeniden üreten bir çalışma yapılmasına karar verdik" dedi.

İbrahim Acar

çeken Ağbal, son olarak ihracatçıların konuyla ilgili görüşlerini dinlediğini aktardı: "Onlarla faydalı bir toplantı yaptık. Getirdikleri öneriler içerisinde gerçekten reform niteliğinde öneriler var, çok doğru bulduğum öneriler var. İstisnaların tam tersine işletmelere zarar verdiğini söylüyorlar. Türkiye'de bir KDV reformu yapmak bizim işletmelerimiz bakımından son derece olumlu dönüşler olacak."

EKIP İNGİLTERE'DE ÇALIŞMA YAPIYOR
Şu ana kadar TÜSİAD ve Vergi Konseyi'nden

15 Temmuz öncesini de geçeceğiz

15 Temmuz sonrası dönemi "Hükümet olarak da çok tedirgin olduğumuz aylardır" şeklinde nitelendiren Bakan Ağbal, bu tabloyu değiştirmek için verdikleri mücadelenin altını çizdi: "Arka arkaya Ekonomi Koordinasyon Kurulu toplantıları yaptık. Göstergeler başta kolay düzeldi, kanaatimce 16 Nisan sadece anayasa değişikliği reformunun yapıldığı bir hadise olmaktan öte, ekonomide de bana göre bir milattır. Bu dönemde arka arkaya göstergeler güzel gelmeye başladı. Geçmişle mukayese ettiğimiz zaman 15 Temmuz'a döndük mü demiyoruz, 15 Temmuz'u da aşan bir periyotta ekonomide güzel rakamlar geliyor."

birer sunum aldıklarının bilgisini veren Ağbal, şöyle devam etti: "KDV, herkesin KDV reformuyla ilgili görüşlerini topluyoruz. MÜSİAD'dan bir sunum alacağız. İstanbul Sanayi Odası bir çalışma yapıyor. Diğer sanayi odaları yazılı olarak görüşlerini bildiriyorlar. Şu anda bir ekibimiz İngiltere'de KDV sistemiyle ilgili, ülkenin Hazine Bakanlığıyla toplantılar yürütüyor."

4-5 gün boyunca oldukça kapsamlı uygulama, mevzuat, bütün konu başlıklarını tek tek üzerinden geçecekler. Birebir yerinde bu uygulamaları görmek istedik. Onun için bütün bu çalışmalar belli bir noktaya gelince reformu oluşturacak zaten temel çözümler ortaya çıkacak, önemsiyorum."

'KRONOMETREYİ SIFIRLASAK VALLAHI ÇOK GÜZEL OLUR'

Maliye Bakanı Naci Ağbal, çalışmanın ne zaman tamamlanacağı sorusunu cevaplandırırken önümüzdeki yıl sonunu işaret etti. Ağbal, "1 Ocak 2018'i eğer böyle bir milat kabul edip kronometreyi sıfırdan açabilecek bir sistem yapabilirsek vallahı çok güzel olur. Farklı çözüm önerileri var. Yani daha çok işletmelerimizin veya sivil toplum örgütlerimizin önemsendiği, yani kronometreyi sıfırlayalım, ileriye dönük bu geçmişteki uygulamaları kaldıralım. Yani sistemi basitleştiren, işletmelere KDV'de kolaylıklar getiren öneriler geliyor. Biz de aym şeyleri düşünmüyoruz. Herkes 'Bir milat yapalım. Bir yeni dönem açalım' diyor. Çünkü 32 yıllık bir kanun bu" ifadelerini kullandı.

■ İSTANBUL

Vergi üzerinden bir rekabet var

Global krizden sonra ülkeler arasındaki ekonomik rekabet içerisinde vergi rekabeti gittikçe önem kazanan bir faktör haline gelmeye başladığına da vurgu yapan Naci Ağbal, "Trump'ın bir anda Kurumlar Vergisini düşürmesi tesadüf değil. Biz 2006 yılında Kurumlar Vergisi oranını

yüzde 33'den yüzde 20'ye indirdik. Ama ben geçen gün bir tablo çıkarttım, şimdi bizden daha aşağı olan ülkeler var. Bence tartışmamız lazım. Kurumlar Vergisi oranı Türkiye'de son derece önemli bir faktör. Mesela İrlanda'da yüzde 12, Macaristan'da yüzde 19, farklı oranlar var" dedi.

düzenleme yapmak için de çalışma başlattıklarını belirten Ağbal, "Reformcu bir gelir vergisi kanunu olması için biraz daha çalışmamız lazım. Meclis açılır açılmaz Gelir Kanunu'nun bu yeni halini Plan Bütçe Komisyonuna sokacağız, orada direkt görüşeceğiz, alt komisyona artık gitmeyecek" dedi.

'Dronlara vergi düşünüyorum'

Otomotivin ÖTV'siyle ilgili bir çalışma olmadığını da vurgulayan Ağbal, sayıları gittikçe artan dronlara ÖTV getirmeyi düşündüğünü de belirtti. Ağbal, sunuları kaydetti: "Ben sadece bu dronlara mı ÖTV getirsek diye düşünüyorum yani, onu söyleyeyim. Bu dronların sayısı gün geçtikçe artıyor. Drona ÖTV yok, dolayısıyla bu dronlar uçuyor havada, da ÖTV'si

yok, gelebilir onlara."

ÖTV KONUSUNDA DEĞİŞİKLİK YOK

Ağbal, Özel Tüketim Vergisi (ÖTV) ile ilgili şu aşamada geniş kapsamlı bir çalışmaları olmadığını da belirtti. Ağbal, sunuları söyledi: "Yani bizim 4 numaralı tablo değiştirmedik, yani akaryakıt, alkol ve tütün dışında diğer ürünler, işte beyaz esya vesaire ürünlerin olduğu tabloyla ilgili ya bunları

çıkarın, sunuları dahil edin önerileri var. Ekonomi Bakanlığı'yla bir miktar tabloyu çalıştık, sivil toplum örgütlerinden gelen öneriler de var. Şimdi ÖTV'nin en önemli avantajı, kolay bir vergileme aracı. Çok az sayıda mükelleften çok efektif bir şekilde tahsilat oranı neredeyse yüzde 100'e yakın bir oranda ciddi kaynak toplayabiliyorsunuz, yani verimli bir vergi."